

MUNI LAW

Elektronické dokazování v rozhodovací praxi (v trestním řízení)

**JUDr. František Púry, Ph.D.
Nejvyšší soud České republiky**

Úvod

- Základní pojmy a východiska dokazování v trestním řízení
- Elektronický charakter pramenů důkazů a důkazních prostředků
- Úprava dokazování v trestním řádu
- Úprava v návrhu nového trestního řádu
- Judikatura

Základní pojmy důkazního práva v trestním řízení

– Dokazování

- právem upravený postup získávání co nejpřesnějších informací o již proběhlých dějích významných pro rozhodování v (trestním) řízení a pro jeho řádný průběh

– Teorie rozlišuje

- pramen důkazu, důkazní prostředek a důkaz
- mělo to být takto rozlišeno i v návrhu nového trestního řádu

– Stávající právní úprava a praxe to zatím takto důsledně nerozlišuje

- nemá to však žádné vážné praktické důsledky

Základní pojmy důkazního práva v trestním řízení

– Pramen důkazu

- **nositel** nebo **nosič** důkazně významné informace
- člověk nebo věc, včetně věcí hmotných i nehmotných, el. data

– Důkazní prostředek

- **procesní postup** směřující k opatření (získání) důkazu z pramene důkazu
- výslech osoby, ohledání věci, získání a přehrání záznamu dat, obrazového nebo zvukového záznamu

– Důkaz

- **přímý poznatek** člověka o existenci či neexistenci dokazované skutečnosti významné pro trestní řízení, zejména pro rozhodnutí, získaný z důkazního prostředku

Elektronický charakter

- Elektronický charakter **pramene důkazu**
  - data na nosiči informací (v datovém úložišti), v počítačovém systému (§ 136a TZ) nebo v komunikační síti
  - obrazový, zvukový nebo jiný záznam (např. § 88, § 158b odst. 3 TŘ)
  - elektronické stopy
- Elektronický charakter **důkazního prostředku**
  - přehrání záznamu dat
  - poslech zvukového záznamu
  - promítnutí obrazového záznamu
- **Důkaz** jako poznatek získaný z důkazního prostředku **nemůže** mít elektronický charakter
  - vždy jde o **poznatek člověka** získaný případně s využitím elektronického pramene důkazu a důkazního prostředku

Základní právní úprava dokazování v trestním řízení

– Vnitrostátní předpisy

- trestní

- trestní řád, zákon o Policii České republiky, některé další

- mimotrestní

- zákon o elektronických komunikacích, zákony o zpravodajských službách a další

– Nadnárodní normy

- Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (uveřejněna pod č. 209/1992 Sb. včetně protokolů)

- úmluvy o mezinárodní nebo mezistátní justiční spolupráci

- Úmluva o počítačové kriminalitě (uveřejněna pod č. 104/2013 Sb. m. s.)

- další normy

Důkazní prostředky v trestním řízení

- **Standardní** důkazní prostředky
  - výpověď obviněného, výpověď svědka, posudek znalce, věci a listiny důležité pro trestní řízení, ohledání (§ 89 odst. 1 TR)
- **Zvláštní** důkazní prostředky a postupy
  - odposlech a záznam telekomunikačního provozu, zjištění údajů o telekomunikačním provozu, úřední záznam o podaném vysvětlení, prohlídka osobní, domovní, jiných prostor a pozemků, zadržení a otevření zásilek, jejich záměna a sledování, vydání a odnětí věci atd.
  - zvukové, obrazové a jiné záznamy získané při použití operativně pátracích prostředků podle trestního řádu
  - konfrontace, rekognice, vyšetřovací pokus, rekonstrukce, prověrka na místě
- **Operativní prostředky** (podle zákona o policii a dalších)
  - slouží zejména k opatření důkazních prostředků
  - zpravidla je nelze použít k dokazování

Důkazní prostředky k získání důkazu

- **Ohledání** (§ 113 TŘ)
  - **místa činu**, např. prostoru s počítačem, nosičem informací, připojením k datové síti apod.
  - **věci**, např. počítače, mobilního telefonu, externího nosiče dat
- **Věcný důkaz** (§ 112 odst. 1 TŘ)
  - nosič dat, mobilní telefon, stolní počítač, notebook
- **Listinný důkaz** (§ 112 odst. 2 TŘ)
  - přepis odposlechu o záznamu telekomunikačního provozu
  - přepis údajů o uskutečněném telekomunikačním provozu
  - výpis elektronické komunikace: e-mailu, na sociálních sítích atd.
- **Posudek znalce** (§ 105 a násl. TŘ)

Důkazní prostředky k získání důkazu

– Posudek znalce

– znalec **může poskytnout**

- odborné poznatky k předmětu dokazování
- vyhodnocení a interpretaci elektronických dat na jejich nosičích (úložištích)
- orientaci v elektronických a komunikačních systémech a zařízeních k získání elektronických pramenů důkazů

– znalec **nemůže** nebo **nesmí**

- sám opatřovat důkazy a provádět dokazování
- řešit právní otázky

Jiné procesní instituty k získání důkazu

– Zajišťovací instituty, zejména

- předložení, vydání nebo odnětí věci pro důkazní účely (§ 78 a násl. TŘ) např. počítačů, mobilních telefonů či jiných nosičů elektronických dat
- domovní prohlídka a prohlídka jiných prostor (§ 82 a násl. TŘ) např. prostor, kde by mohly být elektronické prameny důkazů
- osobní prohlídka (§ 82 a násl. TŘ) např. za účelem získání mobilního telefonu, nosiče dat nebo jiného elektronického pramene důkazů
- odposlech a záznam telekomunikačního provozu (§ 88 TŘ)
- zjištění údajů o uskutečněném telekomunikačním provozu (§ 88a TŘ)
- příkaz k uchování nebo znepřístupnění dat v počítačovém systému nebo na nosiči informací (§ 7b TŘ)

Jiné procesní instituty k získání důkazu

- **Příkaz k uchování nebo zneprístupnění dat** v počítačovém systému nebo na nosiči informací
  - směřuje vůči osobě, která taková **data drží nebo je má pod svou kontrolou**, je-li třeba
    - zabránit ztrátě, zničení nebo pozměnění dat důležitých pro trestní řízení, pak je povinnost uchovat data v nezměněné podobě a nezprístupnit informaci o jejich zmrazení (§ 7b odst. 1 TŘ)
    - zabránit v pokračování nebo opakování trestné činnosti, pak je povinnost znemožnit přístup jiných osob k datům (§ 7b odst. 2 TŘ)
  - doba uchování nebo zneprístupnění dat nesmí být delší než **90 dnů**
  - další podrobnosti k příkazu v § 7b odst. 3 až 5 TŘ

Limity pro získání důkazů z elektronických pramenů a důkazních prostředků

– Právní

- zejména limity vyžadované k zachování spravedlivého procesu a k zajištění ochrany soukromí
- např. zákaz nezákonného donucení k získání důkazu, zákaz nucení k sebeobviňování, rovnost zbraní, pravidla pro opomenuté důkazy

– Technické

- nemožnost opatřit relevantní informace z elektronického pramene důkazu nebo důkazního prostředku
- např. zašifrování elektronických dat, nesrozumitelnost zvukového záznamu

– Jiné

- zejména nedostupnost pramenů důkazů
- např. jejich výskyt v cizině bez možnosti využití nástrojů právní pomoci

Některé další souvislosti dokazování

- V praxi se při získávání důkazů z elektronických pramenů důkazů a důkazních prostředků využívá **kombinace různých postupů a institutů**, např.
  - příkaz k vydání a odnětí věci (§ 78 a násl. TŘ) – mobilního telefonu, jeho ohledání jako věci (§ 113 TŘ), získání elektronických dat z něj o uskutečněné komunikaci (§ 88a TŘ) a předložení znalci k posouzení, zda nebyla data pozměněna (§ 105 a násl. TŘ)
  - příkaz k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu (§ 88 TŘ) a ke sledování osob a věcí (§ 158d TŘ) v případě zjišťování obsahu e-mailové komunikace
- **Zákonnost a přípustnost** každého elektronického pramene důkazu a důkazního prostředku se posuzuje individuálně
  - zatím není odpovídající výslovná právní úprava ani početnější judikatura

Výhody a nevýhody při dokazování

- Některé **výhody** elektronických pramenů důkazů a důkazních prostředků
  - jednoznačná a spolehlivá vypovídací schopnost
  - možnost snadného opatření, uchování a použití
  - technické prostředky už umožňují relativně bezproblémové provedení důkazu s jejich využitím
- Některé **nevýhody** elektronických pramenů důkazů a důkazních prostředků
  - nutnost určité odborné kvalifikace při práci s nimi
  - snadná možnost k jejich zničení, zneprístupnění, pozměnění či zkreslení
  - možnost podvržení falešných dat a stop

Využitelnost při dokazování

- Elektronické prameny důkazů a důkazní prostředky mají **uplatnění při dokazování**
  - **kybernetické kriminality**
    - trestných činů podle § 230 až § 232 TZ
    - jiných trestných činů spáchaných prostřednictvím počítačového systému ve smyslu § 136a TZ
    - dalších trestných činů spáchaných ve virtuálním prostoru a v prostředí počítačových sítí, zejména internetu
  - **trestné činnosti jiného charakteru**
    - např. organizované kriminality, drogových deliktů, obchodu s lidmi nebo zbraněmi atd.

Návrh nového trestního řádu (novela?)

- Výslovná úprava některých otázek opatření, zajištění a provedení **elektronických důkazních prostředků**
  - částečná kontinuita se stávající úpravou v TŘ
  - není definice elektronického důkazního prostředku (byla by poměrně obtížná), ale jinak mnohem podrobnější úprava
  - naopak jsou zde některé nové definice (elektronický provoz, jeho odposlech a záznam, povinná osoba atd.)
- **Rozlišení** různých kategorií dat elektronického provozu a jejich vymezení
  - obsahová data
  - provozní data
  - registrační data
  - data o užívání služby

Návrh nového trestního řádu (novela?)

- Upraven podrobnější **postup** při opatřování, zajišťování a provádění elektronických důkazních prostředků
  - určitá obdoba provedení **věcných** důkazních prostředků
  - dokazování se provede podle povahy předložením k nahlédnutí, seznámením s obsahem, přehráním
  - **vyjádření zvláštností** elektronických důkazních prostředků
    - zpřístupnění jejich obsahu podle jejich povahy v podobě vnímatelné lidskými smysly
    - může jít zejména o přehrání, promítnutí nebo jiný vhodný způsob prezentace

Výkladová stanoviska NSZ

- Výkladové stanovisko poř. **č. 4/2005** Sb. NSZ
  - k postupu pro zjištění obsahu údajů uložených v nalezeném, vydaném či odňatém mobilním telefonu, včetně údajů uložených na SIM kartě
- Výkladové stanovisko poř. **č. 1/2015** Sb. NSZ
  - ke zjišťování obsahu mobilních telefonů a jiných datových nosičů, včetně obsahu e-mailových schránek
    - návaznost na výkladové stanovisko poř. č. 4/2005 Sb. NSZ
    - zjišťování obsahu komunikace v reálném čase podle § 88 TŘ
    - zjišťování obsahu e-mailové schránky podle § 158d odst. 3 TŘ
- Výkladové stanovisko poř. **č. 1/2018** Sb. NSZ
  - k problematice pořizování a nakládání s odposlechem a záznamem telekomunikačního provozu

Výběr z aktuální judikatury

- Rozhodnutí pod **č. 37/2022 Sb. rozh. tr.** (usnesení NS sp. zn. 8 Tdo 974/2020):
  - důkazním prostředkem použitelným v trestním řízení jsou primárně údaje poskytnuté příslušnými subjekty podle § 88a TŘ o uskutečněném telekomunikačním provozu (odkaz na zákon č. 127/2005 Sb., ve znění pozdějších předpisů)
  - nepožadují-li strany provedení důkazu obsahem těchto údajů, lze vycházet z jejich vyhodnocení zpracovaného policejním orgánem a provedeného k důkazu podle § 213 TŘ (předložení stranám/přečtení)
- Usnesení NS sp. zn. **11 Tdo 1428/2018**: řešen zajímavý případ
  - obchodování s drogami s platbami za provize v bitcoinech
  - zpronevěry svěřených bitcoinů a způsobení škody ve výši v ekvivalentu asi 16 mil. Kč

Výběr z aktuální judikatury

- Rozhodnutí pod **č. 52/2021 Sb. rozh. tr.** (usnesení NS sp. zn. 6 Tdo 148/2021)
  - zpráva odeslaná a doručená prostřednictvím e-mailu je jiným dokumentem uchovávaným v soukromí ve smyslu § 183 odst. 1 TZ (porušení tajemství listin a jiných dokumentů uchovávaných v soukromí)
  - e-mailová schránka je chráněna heslem a ke zprávám uchovávaným na serverech nemají přístup neoprávněné osoby
  - nejde o formu veřejné komunikace
  - z toho je třeba vycházet i při dokazování a opatřování údajů o takové komunikaci

Výběr z aktuální judikatury

- Rozhodnutí pod **č. 25/2024 Sb. rozh. tr.** (usnesení NS sp. zn. 11 Tdo 298/2022)
  - záznam telefonátu pořízeného Vězeňskou službou České republiky podle § 18 odst. 5 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu OS, je použitelný k důkazu podle § 89 odst. 2 TŘ
- Rozhodnutí pod **č. 54/2022 Sb. rozh. tr.** (usnesení NS sp. zn. 7 Tdo 501/2021)
  - použitelnost záznamu telefonického hovoru mezi soukromými osobami zaznamenaného bez vědomí či souhlasu volané osoby k důkazu podle § 89 odst. 2 TŘ
  - nejde o nezákonné donucení ve smyslu § 89 odst. 3 TŘ, pokud volající zřetelně vyjádřil své postavení a smysl hovoru a komunikace byla zjevně srozumitelná

Výběr z aktuální judikatury

- Nález ÚS **sp. zn. III. ÚS 3844/13** (č. 201 ve svazku 75 Sb. nálezů a usnesení ÚS)
  - k otázce získání informací z neveřejných částí profilů či stránek na sociálních sítích formou printscreenu
  - povaha sociální sítě Facebook a podmínky využití komunikace na ní
- Nález ÚS **sp. zn. Pl. ÚS 45/17** (č. 76 ve svazku 94 Sb. nálezů a usnesení ÚS, č. 161/2019 Sb.)
  - možnost shromažďování a využívání provozních a lokalizačních údajů o telekomunikačním provozu („Data retention III“)

Výběr z aktuální judikatury

- Nález ÚS **sp. zn. III. ÚS 3654/18** (č. 101 ve svazku 94 Sb. nálezů a usnesení ÚS)
  - možnost získání informací z poloveřejných stránek na sociálních sítích formou printscreenu od informátora, který takovou stránku infiltroval (typicky facebooková skupina, neveřejný profil na Facebooku)
  - přípustnost využití facebookového profilu založeného policií v rámci institutu krycích prostředků podle § 72 písm. b) a § 74 zákona o Policii České republiky

Shrnutí a některé závěry

- Elektronické prameny důkazů a důkazní prostředky jsou realitou, s níž s ohledem na technický a technologický vývoj musí počítat i trestní řízení
- Stávající (trestně)procesní úprava tomu však už neodpovídá a není dostatečná, byť se zčásti mění
  - využití různých institutů trestního práva procesního
  - nutnost minimalizovat zásahy do práv a svobod a respektovat požadované důkazní standardy
- Je nezbytná novelizace trestního řádu v návaznosti na příslušné mimotrestní předpisy a na technický pokrok
- Postupně se zde rozvíjí i judikatura, která se snaží
  - doplňovat nedostatečnou právní úpravu
  - reagovat na nové problémy a situace

Výběr z odborné literatury

- Čáp, J., Breu, L. Zajišťování, zpřístupňování a vyhodnocování digitálních stop. Bezpečnostní teorie a praxe, 2022, č. 1. s. 85 až 100
- Gřivna, T., Richter, M., Šimánová, H. Vliv nových technologií na trestní právo. Praha: Auditorium, 2022
- Hlaváčová, K., Chorvát, O. Přístup orgánů činných v trestním řízení k datům uloženým v cloudu. Revue pro právo a technologie. 2016, č. 4, s. 3 až 24
- Polčák, R., Púry, F., Harašta, J. a kol. Elektronické důkazy v trestním řízení. Brno: Masarykova univerzita, 2015, 253 s.
- Polčák, R. a kol. Právo informačních technologií. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018
- Smejkal, V. Kybernetická kriminalita. 3. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2022
- Stupka, V., Provazník, J., Vostoupal, J. Elektronické důkazy jako výzva pro trestní proces. Právník, 2022, č. 4, s. 332 až 349

Závěrem

- Rozhodnutí Nejvyššího soudu podle sp. zn. dostupná na www.nsoud.cz
- Publikovaná judikatura dostupná na <https://sbirka.nsoud.cz> (Sb. rozh. tr.)
- TZ – zákon o č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- TŘ – zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů
- Děkuji za pozornost